

N:o 57.

Ank. till Riksdagens kansli den 10 april 1896, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af den personliga folkskoleafgiften.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 79, som hänvisats till lagutskottets behandling, har herr *J. Mankell* föreslagit, »att Riksdagen måtte besluta en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan att snarast möjligt framlägga förslag till afskaffande af den personliga folkskoleafgiften, på sätt kan finnas lämpligt efter föregående utredning af dess förhållande till öfriga personliga skatter».

Till stöd för motionen åberopar motionären den motivering, som förefinnes i en af honom till innevarande Riksdag afgifven motion, n:o 76, om skrivelse till Kongl. Maj:t angående afskaffande af mantalspenningarne, och i hvilken motivering han bland annat anför:

»Den näst äldsta af de ännu bibehållna personliga skatterna synes vara folkskoleafgiften. Dess förhistoria är i korthet följande. Riksdagen 1809—1810, som i allmänhet följde rättvisa grunder vid bestämmandet af den då betydliga progressiva bevillningen, stadgade äfven, att en personlig sådan i bevillningsstadgans första artikel skulle upptagas, ehuru progressivt efter förmågan såsom s. k. skyddsafgift (för samhällets meddelade skydd till person och egendom). Denna vackra grundsats öfver-

gafs emellertid redan vid 1812 års riksdag, då i stället ett för alla lika belopp af 1 riksdaler specie — nu sannolikt motsvarande 8 kronor — och något mindre för ynglingar och qvinnor bestämdes. Enär detta belopp emellertid befans allt för tryckande för de obemedlade, nedsattes det under de följande årtiondena efter hand, hvaraf den relativa verkan likvisst i ej ringa mån förminskades, då äfven de öfriga artiklarna i bevillningsstadgan till beloppet nedsattes. Slutligen beslöts vid 1844 och 1845 års riksdag, att af skyddsafgiften blott ena hälften skulle ingå till statskassan, men den andra hälften under namn af folkskoleafgift användas till folkskoleväsendets utveckling. För samma ändamål hade dock enligt en kongl. stadga af den 18 juni 1842 äfven tillkommit en mindre, personlig afgift, närmast till lärarens aflöning. Denna afgift synes dock, liksom den egentliga skyddsafgiften, vid 1883 års riksdag hafva blifvit afskaffad, under det folkskoleafgiften qvarstått.»

»Förkastligheten af de personliga skatterna förefaller så påtaglig, att den svårigen af någon rättänkande och förnuftig människa, med ringaste insigt i skatteväsendets beskaffenhet, borde kunna förnekas. En sådan skatteform står i rakt omvänt förhållande till skatteförmågan. Att den fattigaste för sin familj och sina tjenare skall betala samma belopp som millionären — för att ej tala om aktiebolag och banker, som äro alldeles befriade — synes orimligt. Också hafva de personliga skatterna i de flesta civiliserade länder blifvit afskaffade. Och det är blott med några få stater — år 1878 Ryssland, Sachsen och Frankrike — som Sverige delar den tvetydiga äran af deras bibehållande.

Detta erkändes äfven i princip af den stora skatteregleringskomitén, som helst skulle velat föreslå deras allmänna afskaffande. Men den lät förmå sig att blott delvis tillstyrka en sådan åtgärd af det då praktiska skälet, att det måhända skulle förefalla nog brådstörtadt att på en gång beröfva staten och kommunen en inkomst af 5 millioner, då så många andra skattelättnader samtidigt ifrågasattes. Väl hade under sådana omständigheter varit, om komitén, med fasthållande af principens rättighet, föreslagit en efter hand skeende afskrifning, liksom med grundskatterna och indelningsverket. Men den föredrog i stället att tillstyrka afskaffandet allenast af några bland de personliga afgifterna, nemligen folkskoleafgiften, skyddsafgiften och fattigvårdsafgiften, jemte några mindre, personella afgifter. Och till försvar för de öfrigas bibehållande anförde den grunder, hvilka väl för hvarje följdriktigt tänkande människa måste betraktas såsom svepskäl, men hvilka dock sedermera af de personliga

skatternas anhängare fått göra tjänst vid hvarje försök till deras afskaffande.»

»Mer än någonsin torde nu äfven tiden nu vara inne för de personliga skatternas fullständiga afskaffande. Något, om än otillfyllestgörande, skäl mot deras ersättande medelst inkomstskatt efter fyrk eller bevilning kunde möjligen de oprivilegierade jordbrukarne haft att anföra, så länge de voro betungade med grundskatter och indelningsverk. Men sedan de nu blifvit befriade icke allenast från denna skatteform, utan äfven fått skyddstullar, hvilka derjemte kommit landets industriidkare till godo, finnes så mycket mindre skäl för de personliga skatternas bibehållande, som de obemedlade i vida högre mån än förut måste tryckas genom dessa skatters qvarstående, sedan de genom väsentligt höjda förbrukningsskatter nödgats ersätta statskassan de inkomster, som gått förlorade genom de sjelfegande jordbrukarnes och genom industriidkarnes skattelättnader.

Den enklaste och påtagligaste rättvisa måste således förestafva de personliga skatternas snara afskaffande. Härför synes äfven den nuvarande tidpunkten, då så betydliga öfverskott å statsinkomsterna förefinnas, böra anses vara särdeles gynsam. Visserligen kan man säga, att denna omständighet egentligen blott kan hafva omedelbar inverkan på möjligheten af mantalspenningarnes afskaffande, som ingå till statsverket. Men dervid måste likväl erinras, att för de obemedlade, som i främsta rummet tryckas af de personliga skatterna, svårigheten att bära de höjda förbrukningsskatter, som ingå till statsverket, måste minskas genom de för kommunala behof utgående personliga afgifternas afskaffande, hvilket således verkar såsom en skattelättnad med afseende på det totala skattebeloppet till både staten och kommunen.

Oberäknadt rättmätigheten, hafva äfven såsom praktiska skäl för meromnämnda skatters afskaffande bifvit anförda: att de ej tillföra staten eller kommunen några nämnvärda inkomster och ej sällan måste eftergifvas; att dessa inkomster ej oväsentligt minskas genom besväret och kostnaderna för afgifternas beräkning och uppbörd; att deras afskaffande skulle kunna medföra förenklad organisation af landsstaterna och de kamerala verken; samt att de delvis utgå med olika belopp i särskilda delar af riket, hvilket måste kännas så mycket obilligare, som de på somliga ställen bestämmas af de mest bemedlade på fyrktalsväldets grund.»

Frågan om afskaffande af den personliga folkskoleafgiften har förelagat till kamrarnes pröfning så väl vid 1888 som 1895 års riksdagar utan att hafva vunnit Riksdagens bifall.

I det utlåtande, n:o 28, som lagutskottet i denna fråga afgaf vid 1888 års riksdag, yttrade utskottet:

I afseende å det framställda förslaget vill lagutskottet erinra, att skatteregleringskomitén i sitt den 13 september 1882 afgifna utlåtande angående skatteförhållandena i riket föreslog, att den personliga afgiften för folkskolans ändamål måtte förbjudas. I det yttrande till statsrådsprotokollet, hvarmed statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anmälde skatteregleringskomiténs berörda förslag och hvilket sedermera åtföljde propositionen till 1883 års Riksdag angående ändringar i folkskolestadgan, anmärkte statsrådet, att ett sådant förbud syntes betänkligt. Ifrågavarande afgift syntes visserligen i mera välmående kommuner kunna utan svårighet borttagas. Den förhöjning i den efter förmögenhet och inkomst utgående vanliga kommunalskatten, som deraf skulle blifva en följd, skulle der icke kännas betungande eller medföra större orättvisor. Men kommuner funnes, der den beskattningsbara förmögenheten och inkomsten vore så obetydlig och skilnaden i ekonomisk ställning emellan de från bevillning efter andra artikeln fria och de sådan bevillning betalande i allmänhet så ringa, att betänkliga svårigheter och orättvisor skulle uppstå, om all personlig skatt upphäfdes och bristen i kommunens inkomster ersattes af en förhöjning i afgiften efter förmögenhet och inkomst. Den kyrkliga kommunen egde, för att bereda tillgångar till sina behof, icke använda andra beskattningsformer än de direkta. Skälen emot ett fullständigt borttagande af möjligheten att i de mindre kommunerna pålägga personlig skatt vunne derigenom inom den kyrkliga kommunen ökad styrka. Dertill komme, att väl ingen afgift lättare än folkskoleafgiften af de mindre bemedlade insåges utgå till ett för dem gagnande ändamål, hvarför denna afgift minst af alla kunde antagas gifva anledning till missnöje.

Den till 1883 års Riksdag aflättna propositionen i ämnet, hvilken hufvudsakligen afsåg att åt § 58 i folkskolestadgan gifva en sådan lydelse, att deraf klart framginge, att en personlig afgift till folkskolan alls icke vore anbefald, utan endast medgifven, der vederbörande kommun, funne den behöflig och rättvis, blef, med en af lagutskottet föreslagen redaktionsändring, af båda kamrarna utan diskussion eller votering

godkänd; och utfärdades i enlighet med Riksdagens beslut kungörelsen den 1 juni 1883.

Då enligt utskottets tanke icke sedan 1883 inträdt sådana förändrade förhållanden, som kunna förringa giltigheten af de andragna skälen för bibehållande af den personliga folkskoleafgiften, der densammas utgående af omständigheterna betingas, hemstälde utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Båda kamrarne biföllo lagutskottets hemställan.

Vid 1895 års riksdag hemstälde utskottet på hufvudsakligen samma skäl som år 1888, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och blef denna utskottets hemställan af Riksdagen bifallen.

Utskottet, som fortfarande delar de betänkligheter mot ett fullständigt upphäfvande af den personliga folkskoleafgiften, som af utskottet vid 1888 och 1895 års riksdagar blifvit uttalade, anser följaktligen, att kommunens rätt att besluta en dylik afgift till begränsadt belopp bör bibehållas, synnerligast då ifrågavarande afgift icke får sättas till högre belopp än 50 öre för man och 25 öre för qvinna, och den sålunda synes för de mindre bemedlade icke kunna blifva synnerligen betungande, helst kommunerna pläga i stor utsträckning för medellöse medgifva afskrifning af de personella utskylderna.

På grund af hvad utskottet sålunda anført, föranlåtes utskottet hemställa,

att motioen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1896.

CARL B. HASSELROT.

Herr v. *Krusensbjergna* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
